

IFJÚ MŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSA

Élénken emlékezetes még az a hosszú időn keresztül meddően folytatott hírlapi és folyóirati csatározás, van-e vojvodinai magyar irodalom? Van-e különlegesen és elkülönülten vojvodinai jellegzetességű, kisebbségi magyar irodalom, elhivatottan és küldetésesen kisebbségi, népi és vojvodinai tájegységben gyökerező és e tájat és levegőt meghatározó és azt kifejező literatura? Erről folyt a vita Hencidától Boncidáig és hol volt, hol nem volt irodalom, a polémia mindenestre üdvös volt, mert lám, az irodalmi szabadcsapatharcok nyomán, az irodalmi nyűgösségek, heccek mentén elindult a már erőteljes élet felé kapaszkodó vajdasági ifjú magyar képzőművészet. Minthogy itt pápák és bábák nem voltak, a kis káplánok maguk adminisztrálták meg községüket és hitüket, — nem az irodalomért, amelyet hivatalanul és messze időkre szólóan mások elrontottak, — hanem a képzőművészetért.

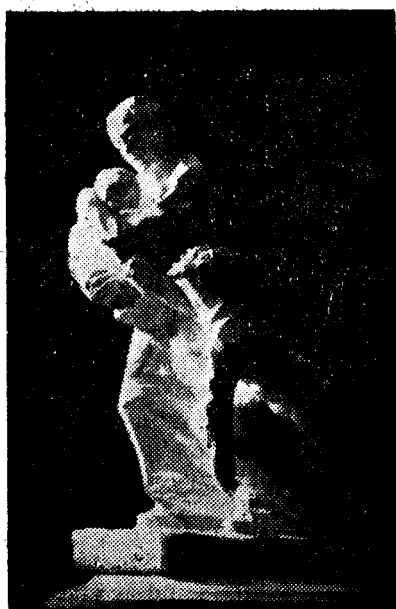
A vajdasági ifjú magyar képzőművészet még nem organizációnan erős vár, hanem szórványos, egyéni kezdeményezésű és egyéni keletkezésű; elvetélt, adomázó, bogdázó és vitázó csetepaté helyett itt színek, vonalak, szobrok homorulatai és domborulatai beszélnek önmagukért és jogaikért. Vojvodinai magyar irodalom talán van, és ha van — el kell ismerni, az íróknak, szinte Mária Terézia korabeli testőri-irodalmi szépet-akarásuk hívta életre, egy közönybe, unalomba fulladt Pató Pálosan nemtörődöm-nép közepette, vajdasági magyar irodalom *talán* van, vojvodinai magyar képzőművészet *valóban van* és már kinötte gyermekcipőit. Ennek egyedüli oka, hogy itt az ifjúság, az alkotó ifjúság fiatalos hévvel fest és farag. Ha a vojvodinai magyar irodalom a fiatal nemzedék kezébe kerülne, vita helyett, bizony, virág nőne a vojvodinai magyar irodalmi tarlókon. És talán nem is talmi irodalom.

A szubotikai Magyar Olvasókör önmagát tüntette ki, amikor hajlékot adott a vajdasági ifjú képzőművészek első gyűjteményes kiállításának. Talán első kiállítás ez az Olvasókör dísztelen termében. Mindenképpen dicséretes cselekedet az Olvasókör mai vezetőségétől. Kár, hogy ez a — jelek szerint komolyabb hivatásérzetről tanúskodó vezetőség — kissé kiesett a szerepéből, kár hogy kissé leereszkedően bánt a kiállítással és a fiatal kiállítókkal. Mégis haladást jelent a tárlat megrendezése az előző évek olvasóköri tevékenységével szemben. Tudni kell, hogy egy kisebbség életében nem minden operett és bohózat! Mintha kezdené az Olvasókör új elnöksége felismerni, mi a feladat egy kisebbségi népkultúrközössége székházának és egy kisebbségi nép söntésszínvonalán felülemelkedni akaró ifjú generáció felsegítésében mit kell tenni.

A HID nem nyújthat elég teret arra, hogy a szubotikai olcsó héten, de attól függetlenül az Olvasókör nagytermében megrendezett tárlat egyes kiállítóival külön foglalkozzék. Ez nem is feladata. Mégis megemlíteni kívánjuk, hogy a vojvodinai magyarság életerejét, tespedtségéből való felrázó akciót és munkakedvét iga-

zólná az a tény, ha a kiállításon szerepelt, de arról távolmaradt fiatal művészeket is szívébe vésné és segítené őket, hogy napfényen maradjanak. A Hangya Bandi, Boschán György, Almási Gábor, Reszler Ilona, Veréb Ilonka, Gottesmann Tibor, Nagy Sándor, Szabó György, Szilágyi László, Erdey Sándor, Ács József nevét nem szabad elfelejteni. Ezek értékek, egy jövő ígéretes letétemenyesei. Nem egyenlő valóőröket jelentő nevek ezek, de valamennyit szeretni kell, mert mindannyiuk bizakodó és fiatal és tehetség.

Hangya Bandi „Kaszások” című nagyobbmretű festménye

Reszler Ilonka: Örökbeadás

Almási Gábor: Zsákhordók

kiemelkedően „eseménye” volt a tárlatnak, Boschán Györgyöt először láttuk, nagy, erős feszítő lendület és forrongás jellemzi meglátásait, sajnálatos, hogy sem vele, sem Hangya Bandival, sem a többiekkel hosszabban nem foglalkozhatunk. Erdey portréban úgy halad, hogy közeli az idő és utoléri karrikaturái nívóját, Szilágyi friss, pasztózus és dekoratív tájképekkel járult a tárlat általános sikeréhez. Szabó György a gondosság, térelosztás, nyugalom és a koloritoknak oly tudatosan mérsékletes harmoniájával lép fel, hogy az egy tizenhétéves fiúnál több mint meglepő. Nagy Sándor és Ács József a beográdi Festőakadémia növendékei, felfogásuk és ecsetvezetésük az iskola levegőjére vall, de mindkettő biztos és tudatos.

Reszler Ilonka kész szobrász. Nehéz elhinni, hogy mester

nélkül eljutott a Földtúró, az Örökbefogadás és Vágyódás-ig.

Almási Gábor munkás-szobrász, Gorkij feje, Gyermekarca hibátlan, Gottesmann Tibor megragadóan élményszerű szobrokat állított ki, kidolgozásban a kifejezés teljességére mintha kevesebb gondot fordítana, mint a mondanivalóra.

Ezen a helyen meg kell említeni Csapó Sándor nevét. Csapó volt a kiállítás szervezője, propagálója, menedzsere, lelke. Róla megfélekedezni e beszámoló során nem lehet, mert nem eshetünk abba a hibába, amelyet mások is elkövettek. **Szántó Á.**

* *

Az Olvasókör kiállításával kapcsolatban a rendezőbizottság ankétet rendezett a képzőművészet korszerű kérdéseiről. Az ankétre szép számmal érkeztek válaszok; ezek közül a legsikerültebbeket alant közreadjuk, hogy olvasóink lássák, nemcsak ecsettel tudnak bánni ifjú művészeink, de a szellemi-elméleti fronton is régen túl vannak a kovás' puska használatánál. Gondolkozásuk korszerű, hivatásérzetről tanúskodó bátor, biztos, egyensúlyos, fiatalos, — és ez a szerencséjük, — talán megérnek majd egy biztosabb alapokon nyugvó szilárd világot, a nyugtalan, zűrös, kába világ helyett.

Festők akarunk lenni és nincs pénzünk festékre. Az akadémián mesterünk azt mondja: Festeni a legdrágább sport. Vigasznak keserű igazság.

Mi mégis dolgozunk.

A nyárspolgár eljön a kiállításra, ajkát lebiggyeszi és azt mondja: „Túlmodern“. „Futurista“.

Az impresszionista modorban készült kép is „futurista“, „túlmodern“ a kispolgári keretből képtárba kerülő embernek. Nem tudja, hogy az impresszionista felfogású festmény ma már nem „túlmodern“ és nem „futurista“.

Az új irányokra azt mondja a jószándékú kispolgár, hogy hóbort, divat. A kispolgár fél együttlépni a haladó világgal. Az új irányba divat annyiban, amennyiben minden divat, minden életmegnyilvánulás egy kor léletszemléletének dokumentuma.

A futurizmus, expresszionizmus és a többi ma élő izmusok megannyi kísérlet egy új művészet megteremtésére. A születés, a kialakulás, a teremtődés mindig zavarokkal, tévelygéssel, kisebb-nagyobb anarchiával jár. Ez természetes.

Hogy az új művészet irányzatos? A művészetnek mindig volt és mindig lesz célja és a festő mindig tükre a kornak és környezetének.

Raphael jól keresett, sok volt az aranya, a Szent Családot nem szegényes jászol körül festette, Jézus környezetében drága ruhákba öltözött főpapok járnak-kelnek, Mária nem a szenvedő anya, hanem tündöklő szépségű, gondosan öltözött nő Michel Angelo egyéni sorsa merőben különbözött szerencsés kortársától, lázadó volt, keserű, kiméletlen, ellenszegült kora kegyetlen és lelkiismeretlen szellemének: Jézust és a szenteket szegény meztelenségükben festette meg; egyik szobra a lázadó rabszolga.

Nemcsak az új művészetnek van célja; célja volt Goya, Rembradt, Millet, Meunier művészetének is példázatosan nagy nevek ezek, a művészet l'art pour l'art ellenes mivoltának bizonyítására.

Hangya Bandi

* *

„A materiális élet fejlődésében beálló változások megfelelő formában megtalálhatók a szellemi élet történelmében. Figyelnünk kell tehát a népek életkonceptiójának fejlődését, hogy megérthessük a festészet kísérleteit és eredményeit. A materiális élet fejlődésénél egy figyelemre méltó tényezővel találkozunk. Ez a tempó. Ugyanis a politikai történelem fejlődése, ellentétben a kultúrtörténelem fejlődésével, nem egyenletes. Bár gyakran halljuk, hogy a

Erdei : Szatir

történelem kerekét nem lehet megállítani, nagyon jól tudjuk, hogy ennek a keréknek forgása lassítható... A történelem kereke a reakció nyomására gyakran csikorog.

Az élő művészet folyása azonban meglassíthatatlan, akár a rádium kisugárzása. Ha az osztály amellyel a művészet egykor együtt fejlődött, megszűnik haladó lenni, akkor a művészet elhagyja ezt az osztályt. Ilyen esetben a festészet leveti védelmező-oltalmazó mivoltát és forradalmivá válik. Megtámadja hűtlen bajtársát, a társadalmat. Nem mondhatjuk, hogy a festészet élő testébe nem próbálta még balzsamot fecskendezni, hogy meggátolják továbbfejlődését, de ezek a kísérletek balul ütöttek ki és a művészetből ilyenkor giccsipar lett. Rezsimművészet patetizmus. Az élő művészet válasza a reakcióra a tagadás. Aszerint, hogy melyik korban történik, a festők egyéni és öntudatlan vagy kollektív és öntudatos ellenállást tanúsítanak.

Befejezésül kiséreljük meg jellemezni a festészetet napjainkban. A festészet negatív magatartása a szürrealistákkal végetért és az új életkoncepció kikristályosodásával (a néptömegek aktív részvétele sorsuk irányításában) egyidejűleg a forma, ellentétben a dekadencia bomlottságával, konstruktív és fegyelmezett, míg a téma terén megszűnik a külvilágtól való menekülés és új érdeklődés mutatkozik az ember és a társadalom iránt." **Boschán György**

* *

„A viszonylagosan legérettebb morált jelképező művészet a legaktuálisabb.

A művészet tükörképe az anyagi javak megosztásán alapuló ideológiai áramlatoknak. Továbbá dokumentuma a művész erkölcsi állásfoglalásának az anyagi javak megosztásával és az ezen alapuló ideológiával szemben. Ma ez az állásfoglalás ellenzéki természetű.

Tehát a művészeteknek, vagyis ezek hordozóinak mindig aktuális problémája: fejleszteni a morált és az ennek megfelelő formát. Az új embertípus érzi az anyagi javak észszerűtlen elosztását és a termelés anarhiáját. Ez az impreszionista életérzés. Ez tovább módosul, amikor ebben az életérzésben az erkölcs-érzés imperatív vágyat kelt fel. Szilárdságot, biztonságot és rendet kíván az új embertípus.

Már nem sikerül az oroszoknak széttepní a vadkant (Delacroix) mint a múlt század közepén a győzedelmeskedő reakciónak a munkásságot.

Az új morálra se szűk se bő, hanem cifraság nélküli, a tényleges szükségleteknek szabott ruhát kell adni. Ez legaktuálisabb problémája a festészetnek is. **Ács J.**

CSÁNGÓK KÖZÖTT

Beszélgetés Domokos Péterrel, a csángókérdés fiatal tudósával

Egy budapesti lap riportere érdekes beszélgetést folytatott Domokos Péterrel, a fiatal tudóssal, aki már több ízben járt a csángók között és aki szerint az ősmagyarok egyes törzsei élnek nem csak Bukovinában, hanem a jelenlegi Szovjetunióban, a Dnyeszter folyó partján is.

— 1929-ben jártam be először a csángóföldet, — kezdte Domokos. 1926-tól 29-ig a csíkszeredai tanítóképzőben tanítottam. 1929-ben Csíksomlyóból indultam kerékpáron a csángók közé. Először Onesten állottam meg. Bertalan Sándor kántornál. Azután átmentem Bogdánfalvára. Onest vidékén, ahogy kutatásaim során megállapítottam, áttelepült székelyek élnek, egy másik bukovinai csángótelepen, Bogdánfalván azonban ősmagyarok, akik a honfoglalás során telepedtek le ott és soha nem jártak Erdélyben.